

Om friskolors överskott, vinster och återinvesteringar

- Friskolor har i genomsnitt ett mindre överskott, vinst, än andra tjänsteföretag
- Huvuddelen av vinsten återinvesteras
- Vinst gör inte Sverige unikt – däremot valfrihet för alla
- Regeringens förslag om begränsning av rörelsemarginalen skulle innebära massnedläggning av skolor

Överskott en självklar del av en seriös verksamhet

Som friskola får du inkomster genom att erbjuda utbildning till elever till samma ersättning som kommunen har för motsvarande elever. Det är alltså kommunen som sätter nivån på skolpengen genom att ha sina egna skolor som referens. Om du som friskola kan attrahera elever, klarar av myndigheternas krav på kvalitet och ändå lyckas driva din skola mer effektivt än kommunen så gör friskolan ett överskott i rörelseresultatet, en vinst. Detta gäller såväl vinstdrivna friskolor som friskolor som drivs som exempelvis stiftelser.

Att kunna göra ett överskott i en verksamhet är viktigt för att kunna bygga upp en buffert och kunna göra investeringar för att växa. Ett dåligt år ska inte leda till att skolan behöver lägga ner. Att ha en stabil ekonomi med överskott är därför också ett viktigt krav på friskolor från Skolinspektionen.

Läckage av skattepengar – en myt

Utöver att trygga framtiden fungerar överskottet också som en motivation för att ta risken och steget att investera tid och pengar, att kanske lämna en tidigare trygg anställning, för att starta en skola. Det gäller i de fall skolan drivs som ett aktiebolag. Friskolor som aktiebolag har en så kallad rörelsemarginal, ett överskott, på i genomsnitt 4,5 procent före skatt och investeringar. Det är mindre än vad tjänsteföretag i genomsnitt i övriga näringslivet har. Välfärdsbolagens marginal, där friskolorna ingår, motsvarar 6 promille av de totala kostnaderna för välfärden, före skatt.

I de allra flesta fall behåller friskolorna dessutom överskottet och återinvesterar inom verksamheten. Som bolagsägare har du dock rätt att dela ut vinst som ett sätt att ta tillbaka de investeringar du som ägare gjort inte sällan efter att tagit stora lån och exempelvis pantsatt din bostad. Utdelningarna är dock en mindre del av överskottet sett till hela friskolesektorn.

Från ett skattebetalarperspektiv skulle man kunna se det som att priset för att ha dessa skolalternativ är att en ytterst liten andel används till utdelning, men inte ens det stämmer. I själva verket handlar det om att elever och föräldrar väljer att gå på dessa skolor, ingen tvingas, som ju för skattebetalarna kostar lika mycket som den kommunala skolan. Det finns ingen statistik eller forskning som visar att vinstdrivna verksamheter har sämre studieresultat eller att föräldrar och lärare är mindre nöjda, istället tvärtom. Hade dessa alternativ inte funnits hade skolan kostat lika mycket skattepengar men med färre val för föräldrar och elever att göra. Det finns alltså inga pengar eller skolresultat att tjäna på genom att tvinga bort dessa friskolor.

Vinsten gör inte Sverige unikt – däremot valfrihet för alla

Det hävdas ibland att möjlighet att göra vinst gör Sverige unikt på skolområdet. Det är inte sant, i exempelvis Spanien och Tjeckien finns sådana skolor. Men däremot gör vi genom skolpengen och avgiftsfriheten det möjligt för alla att välja friskola. Redan i vårt grannland Danmark kostar det ca 2 500 kr i månaden att gå i en friskola.

Sverige har de senaste 25 åren haft en snabbare utveckling av valfrihet på skolområdet än kanske något annat land. Vi har gått från att vara ett land med en enda sorts skola till att de flesta kommuner idag har ett alternativ att erbjuda och där var femte elev går i en friskola. Friskolereformen men skolpengssystemet har varit en förutsättning för detta. En annan viktig faktor har varit att Sverige tillåtit en mångfald av aktörer, såväl kooperativ, stiftelser som vinstdrivna aktiebolag.

Vinstdrivna verksamheter har varit avgörande för valfriheten

Aktiebolagen står idag för en majoritet av den valfrihet som friskolorna erbjuder. Vinstdrivna verksamheter har en större tendens att expandera än övriga friskolor och på sätt erbjuda sin verksamhet för fler. Det visar sig bland annat genom att de i genomsnitt har elever med svagare socioekonomisk bakgrund än icke vinstdrivna friskolor. Det finns ingen statistik eller forskning som visar att aktiebolagen har sämre studieresultat eller att föräldrar och lärare är mindre nöjda. Snarare har de bättre resultat i dessa avseenden och det har bidragit till att de har kunnat växa.

De länder som idag har en mångfald av skolor som är lika stor som i Sverige och samtidigt bara tillåter icke vinstdrivna alternativt har utvecklat denna sektorn under mycket lång tid och i huvudsak pga. religiösa motiv. Nederländerna är ett sådant exempel. Det är därför inte troligt att Sverige hade haft den valfrihet vi haft idag om vi inte också tillåtit aktiebolagsdrivna verksamheter.

Regeringens förslag skulle innebära massnedläggning av skolor

Idag går 340 000 elever i fristående förskolor och skolor. Över 60 000 arbetar där. Dessa skolor uppvisar i genomsnitt goda resultat och såväl lärare som föräldrar är generellt mer nöjda med dessa skolor än de kommunala alternativen, det visar bl. a Skolinspektionens enkät. Trots det väljer regeringen efter en överenskommelse med Vänsterpartiet att gå till riksdagen med ett förslag som skulle innebära att friskolor får omöjliga villkor och

riskera massnedläggning av skolor. Kommunerna har redan idag en enorm utmaning med en rekordökning av antal unga och behov av nya skolor. Skulle dessutom friskolorna i stora delar försvinna väntar kaos.

Regeringens förslag innebär en gräns för hur stort rörelseresultat, överskott, en förskola eller skola får ha. Förslaget handlar alltså inte om utdelning till ägare utan om rörelsemarginalen oavsett om den återinvesteras eller inte. Gränsen föreslås vara 7 procent av det så kallade bokförda operativa kapitalet. 8 av 10 förskolor och skolor får då rörelseresultatet begränsat till under 2 procent. Det är i praktiken ett vinstförbud och gör det omöjligt att bygga upp en ekonomisk trygghetsbuffert. För en mindre förskola innebär detta exempelvis att om ett syskonpar flyttar kan den lilla marginalen på ett bräde vändas till förlust.

Det operativa kapitalet i förskolor och skolor är litet eftersom det handlar om investeringar i tillgångar såsom maskiner eller fastigheter. Sådana investeringar gör sällan förskolor eller skolor. Investeringar i kompetens- eller organisationsutveckling som höjer kvaliteten i en förskola eller skola räknas inte, därför blir den tillåtna marginalen så liten.